

PENGEVIRKE

Tidsskrift for ny bankkultur – Utgis av Cultura Bank

nr. 3 · 2015

Tema:
Om klær

Om klær

av Jannike Østervold

I dette nummeret av Pengevirke er vi opptatt av klær og tekstiler, kvalitet, miljøegenskaper og produksjonsforhold, men ikke spesielt opptatt av mote. Å kjøpe plagg av dårlig kvalitet som er utslitt og/eller umoderne etter en sesong er et dårlig miljøvalg. Vi møter flere av Culturas kunder som arbeider med produksjon og salg av klær til barn og voksne. Felles for dem er at de er opptatt av hvordan klærne er produsert og at de skal være av god kvalitet.

Vi er høyst forskjellige når det gjelder vårt forhold til klær. Noen er fornøyd med at klærne er hele og rene, mens andre legger mye arbeid i hvordan de komponerer sine antrekk, slik

at de understreker ens identitet. Atter andre er svært opptatt av hvordan klærne er produsert og om materialene er miljøvennlige.

Og hvilke materialer skal man velge? Ull, bomull, lin, hamp, bambus – eller kanskje torv? Rådene spriker, det er vanskelig å vite hva som er de beste miljøvalgene. Selv de som arbeider i bransjen er ikke alltid enige – blant annet gjelder det miljøegenskapene til stoff produsert av bambus, som har vært gjennom omfattende kjemisk behandling. Det er heller ikke så enkelt å orientere seg i alle sertifiseringsordningene. Men jeg oppfordrer Pengevirkes lesere til å gjøre så godt de kan – kjøp kvalitet, kjøp økologisk når det er mulig, gi bort klær du ikke bruker, og hvis du går forbi en butikk der det henger noe du har lyst på, gå hjem og sov på det før du eventuelt bestemmer deg for å kjøpe!

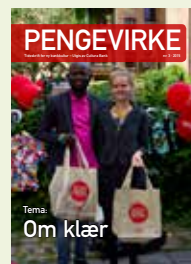

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egen nytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura Bank har en balanse på ca. 750 millioner kroner. Det er 15 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Abonnement på Pengevirke

Pengevirke finnes både på papir- og i elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i elektronisk versjon på www.cultura.no/abonnement. For bestilling eller avbestilling av papirutgaven, send e-post til cultura@cultura.no. Frivillig abonnementsavgift kan innbetales til konto 1254.01.00177.

Innhold

Klær skader folk 4

„Selvfølgelig er vi bærekraftige“ 6

Farger og fantasi – på besøk hos Tulip og Tatamo 8

Det beste til barna 10

Smånytt 12

Når keiseren får nye klær 14

Pent, rent og etisk! 16

Nordisk handlingsplan for bærekraftig mote og tekstil – velkledd i et rent miljø 18

Bomull fra Sekem 19

Våre bankhistorier – XacBank, Mongolia 20

Mindfulness 21

Nytt fra Cultura 24

Nytt om våre kunder 25

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar: Laszlo Zsolnai 26

Bergens Økologiske landsby 30

Aktuelle bøker 31

Kommentar:
Fra luksusrus til ansvarsglede! 34

Klær skader folk

Bysentra og kjøpesentre fylles av klesbutikker, og vi kjøper billige klær som aldri før. Men hvis vi ikke vet hva vi kjøper, kan vi bidra til både til både miljø- og helseskader og utnyttning av fattige arbeidere.

Tekst: Arne Øgaard Foto: Framtiden i våre hender

I 2014 falt klesprisene med 1,2 %. I løpet av de siste 20 årene har klesprisene blitt halvert. Tollen har riktignok blitt senket fra 25 til 10 %, men de som reelt har bidratt til våre billige klær er de mange fattige produsentene. Stiger lønningene i et land flyttes fabrikkene til Vietnam, Kambodsja, Bangladesh eller India hvor lønningene fortsatt er lave og hvor arbeiderne ikke har muligheter til å organisere seg. 2/3 av klærne våre kommer fra Asia. Selv om produsentene sier at de betaler minstelønnen i landet er det ikke sikkert at det er en lønn noen kan leve av. Vi betaler i hvert fall ikke en rettferdig pris, det vil si en pris som gjør at de som deltar i de ulike produksjonsleddene kan være like tilfredse med livets materielle sider som oss her i Norden.

Giftsprøyting

Bomull har vært dyrket gjennom flere tusen år, og i India er bomullsplanten kjent fra 3000 år tilbake. I dag dyrkes den i en rekke land i tropiske og subtropiske strøk. Dels fra store mekaniserte farmer i USA og Australia, men også fra en rekke smådyrkere i de fattige landene. Bomull trenger mye vann, og dyrkingen kan derfor bidra til å uttappe grunnvannsressursene. Planten kan også være utsatt for skadeinsekter, og i konvensjo-

nell dyrking sprøytes det både mot disse og mot ugras. I de fattige landene hvor mye av arbeidet gjøres for hånd og gjerne av barn er det lite beskyttelse mot disse farlige stoffene og dermed også betydelige skader på mennesker. Det er nå ved hjelp av genteknologi utviklet høytstående sorter som er mer resistente mot skadeinsekter, men disse frøene er kostbare, og bøndene kan ikke dyrke fra egne frø slik at bøndene blir helt avhengige av Monsanto og tilsvarende selskaper.

Kjemikalier i produksjonen

I den industrielle produksjonen tilsettes det kjemikalier slik at prosessene skal fungere greit. Det tilføres også ulike stoffer for å tilføre klærne farge og bestemte egenskaper. Her i Europa er det relativt strenge regler for bruken av slike stoffer, men i landene vi importerer fra er reglene mindre strenge. Hva dette betyr for tekstilarbeiderne har jeg ikke sett noen analyse av, men det bidrar neppe til å bedre deres helsetilstand. Her hjemme blir vi anbefalt å vaske nye klær før bruk. Det kan bidra til å fjerne en god del stoffer fra plaggene, men dermed også til at vi slipper ut miljøgifter med vaskevannet. Den svenske kjemikalieinspeksjonen har påvist 2 450 forskjellige

kjemiske stoffer som brukes i tekstilproduksjonen. 1 150 av disse er identifisert som farlige. 368 er funksjonskjemikalier som skal være med i sluttproduktet

De viktigste stoffene som er forbudt i Norge er azofargestoffer, tungmetaller, organiske miljøgifter og plantevernmidler. En kartlegging har vist at importører og forhandlere ofte har lite kunnskap om kjemikalieinnholdet i tekstilene. Hvis det reklameres med at stoffet er antibakterielt og kan hindre lukt, kan det inneholde triklosan, som er allergifremkallende og mistenkes for å gjøre bakterier resistente mot antibiotika. Formaldehyd

forhindrer at klær krøller seg, men kan også føre til kontaktallergi. Uteklær som er impregnerte kan inneholde per- og polyfluoreerte organiske forbindelser, som i liten grad brytes ned i naturen, og det er påvist at flere av dem er giftige og kan

„En kartlegging har vist at importører og forhandlere ofte har lite kunnskap om kjemikalieinnholdet i tekstilene.“

skade forplantningsevnen. Kjøper du klær som er svanemerket eller merket med EUs miljøblomst eller Global organic tekstil standard, er det større mulighet for at du får en kjemikaliefri bekledding.

Moderne slaveri

Regelmessig kommer det rapporter om tekstilarbeidernes lange arbeidsdager, lave lønn, forbud mot organisering og elendige arbeidsforhold. De fleste husker fabrikken i Bangladesh som raste sammen og hvor 1129 arbeidere omkom og 2 515 ble skadet. Stor oppmerksomhet fikk også WEB-tv-serien Sweatshop – dødelig mote hvor tre ungdommer fikk prøve seg som tekstilarbeidere i Kambodsja. Dette er bare ett av de

mange gode tiltakene fra *Framtiden i våre hender*. Mer enn 3,9 millioner mennesker har sett serien, og den er sett av ungdom fra Australia til USA og Tyskland. Framtiden i våre hender har også en aksjon hvor de presser klesprodusentene til å offentliggjøre hvor de lager sine produkter. De har også ansatt Frida Ottesen, en av de unge bloggeren som var i Kambodsja, til å reise rundt på folkehøgskoler for å bevisstgjøre ungdommen om hva som skjuler seg bak de billige klesprisene.

Men til tross for opplysningskampanjer og sterke reaksjoner fortsetter det meste som før. Klærne blir ikke merkbar dyrere, og det kommer få rapporter om bedring av arbeidsforhold. Dels skyldes dette at det er mange ulike ledd involvert og at det ikke dermed er sagt at høyere priser hos oss vil gjøre at mer penger tilfaller dem som trenger det mest. Skal en oppnå noe må det være i saker hvor en har kontroll over hele produksjons- og omsetningslinjen. Det er selvsagt viktig å arbeide for internasjonal lovgiving, men nettopp på handelsområdet ser det ut til å være svært vanskelig. De mektige selskapenes økonomiske interesser har større makt enn hensynet til menneskeverd. Et alternativ er å kjøpe klær fra de små fairtradnettverkene som har den kontrollen og viljen som de store selskapene ser ut til å mangle.

Bildene har tidligere vært trykket i Framtiden i våre hender nr. 01, 2015.

„Selvfølgelig er vi bærekraftige“

Bærekraft en grunnverdi og ikke en markedsføringsstrategi for undertøymerket Underprotection

av Ida Bjørg Meldgaard

Hvis man vil drive forretning, må man ha noen varer som selger. Strategien for undertøysmerket *Underprotection* har vært at designet skal bære virksomheten og ikke det faktum at det er bærekraftig og til dels også økologisk. „Folk skal kjøpe vårt undertøy fordi de synes at det er virkelig bra, og det er det vi skal overleve på. Om fem eller ti år er det forhåpentligvis enda flere merker som er bærekraftige, og da kan vi ikke skille oss ut med det“, sier designer Sunniva Uggerby, som har grunnlagt *Underprotection*.

Man kan si at bedriften har en bevisst arrogant holdning: Selvfølgelig er det bærekraftig. Selvfølgelig har vi tenkt over hvordan produksjonen foregår og at de som produserer har ordentlige vilkår.

Ideen

Kombinasjonen av det estetiske og det etiske har vært drivkraften bak konseptet. Grunnlaget for firmaet ble lagt for 10 år siden med Sunniva Uggerbys oppgave om bærekraftig undertøy på designskolen. På den tiden var utvalget av økologisk og bærekraftig undertøy minimalt, og det lille som fantes var naturfarget.

„Fra min tid i bransjen vet jeg at det nesten ikke er noen som vil kjøpe et klesplagg bare fordi det er økologisk eller bærekraftig hvis det ikke også er pent“, slår Sunniva fast og fortsetter: „Vi lærte en masse om hvor forurensende bransjen var, men fant den gangen ingen eksempler på noen som gjorde det motsatte. Og hvis noen fantes, var det ikke særlig tiltalende merker. Vårt mål ble derfor raskt å lage noe som kunne konkurrere med de mest populære merkene samtidig som det menneskelige og bærekraftige aspektet var med“.

Produksjonen

All produksjon foregår i India, men det har ikke vært problemfritt å komme i gang. „Vi startet med å si at vi ville lage undertøy, og hun startet med å si at hun helst ville lage tørklær. Det har krevd mye energi å få en som helst ville lage tørklær til å lage undertøy“, sier Sunniva. Men etter hvert ble samarbeidet bedre, og det er i dag gjensidig forståelse mellom designer og produsent også i forhold til bærekraft. I begynnelsen var de mest opptatt av at materialene var bærekraftige, men etter hvert kom også de sosiale aspektene med. De var opptatt av arbeidsforholdene på fabrikken, og for to år siden startet et samarbeid med den hollandske organisasjonen Fair Wear Foundation. Denne organisasjonen arbeider utelukkende med tekstilindustrien og arbeider for alt fra brannsikkerhet til feriedager, ordentlig lønn og likelønn mellom menn og kvinner. Bedriftene som bruker merket betaler en årlig kontingent, og Fair Wear har årlige kontrollerer av fabrikkene.

„De kontakter eierne av fabrikkene og oss, og sammen legger vi tre en tidsplan for hva som skal forbedres. Vår sertifisering heter for øyeblikket 'Young designer' fordi vi er inne i en prosess“, forklarer Sunniva. Hos Fair Trade må man overholde alle punktene før man kan få sertifiseringen, mens Fair Wear Foundation anerkjenner at vi arbeider for å oppfylle dem. Det handler om ikke å skremme de mange fabrikkene i India og Kina som er redde for at kontrollen kan ramme dem negativt.

„Det har vært krevende å få vår leverandør til å forstå at dette er en god ting både for henne og for oss. Det er bedre å endre noe fra dårlig til litt bedre enn aldri å få endret noe“, sier Sunniva.

Økologi

Samme kost-nyttetankegang spiller inn i valget av bærekraft framfor økologi. „Det er ingen diskusjon om at det ville være best om alt var økologisk, men kun å være økologisk ville raskt ha låst oss i bruken av materialer. Det er i dag ganske få materialer som bomull og ull som er sertifisert som økologiske. Jeg begynte å lese meg opp på bambus og var ikke i tvil om at det var det vi skulle starte vårt konsept på“. Bambus er antibakterielt, det kan dyrkes uten pesticider, og det kan mer eller mindre gro uten vann. Økologisk bomull trenger derimot mye vann. På den måten blir det hele tiden avveining.

„Det er et meget komplekst emne, og noen mener den kjemiske prosessen man bruker for å bryte ned bambusen er verre en det gode med dyrkingsprosessen“, sier Sunniva, som ikke angrer på at hun har valgt bærekraft framfor økologi.

„Selv om det er økologisk er det ikke nødvendigvis det beste i forhold til syklusen for det enkelte tekstil. Vi spurte oss hva kan hun lage for oss, og hva kan hun skaffe som er så bærekraftig som mulig. Vi har noe økologisk bomull og noe laget av eukalyptustrær, som er klassifisert som mer bærekraftig enn økologisk bomull. Dette har ikke noe å gjøre med å velge letteste mulighet, men om å gjøre det så godt som mulig i en industri som hele tiden endrer seg, på samme måte som vår kunnskap om materialene.

Jeg er glad for at vi ikke har låst oss til å kalle oss økologiske, fordi vi er nødt til å være endringsvillige for å følge med i utviklingen.“

Paradokset

Man kan diskutere om bærekraft er forenlig med mote som per definisjon er flyktig og omskiftelig. „Man kan jo ikke riktig forsvare det, for det mest bærekraftige ville være at man alltid gikk i de samme klærne. Selvfølgelig er vår kolleksjon trendorientert, fordi det jeg lager er noe jeg tror passer til tiden og sesongen, men i og med at det er undertøy kan en jo bruke det til det er utslitt“, sier Sunniva og tilføyer: „Vivian Westwood har sagt at du egentlig skal la være å kjøpe noe, men hvis du likevel gjør det så skal du kjøpe mitt.“

„Da vi startet vår markedsføringsplan, var vi opptatt av hvilke merker vi skulle henge ved siden av. Da siktet jeg høyt og sa Stella McCartney og Marlies Dekkers, og der henger vi i dag. Det hadde jeg ikke trodd den gangen“, sier Sunniva.

Underprotection har i dag 80 % av salget sitt i USA og henger i de mest eksklusive butikkene på Manhattan, men de ønsker å bli mer synlige i Danmark.

Fremtiden

„Vi har et klart mål om å kjøpe oss inn i fabrikken og derved bidra til en ytterligere bedring av produksjonsforholdene. Vi vil også gjøre mer for gatebarn og andre nødlidende i de områdene hvor vi produserer. India er et helt land som trenger hjelp, ... men man må jo starte et sted“, sier Sunniva.

www.underprotection.dk

Farger og fantasi – på besøk hos Tulip og Tatamo

Tulip og Tatamo produserer kvalitetskjoler du kan kjøpe med god samvittighet, for du vet at de er sydd under anstendige arbeidsforhold. Miljøaspektet er med i alle ledd, ikke minst fordi klærne er laget for å vare.

av Arne Øgaard

Å komme inn i den lille butikken i Pilestredet er forfriskende på en av Oslos grå regnværsdager. Her er det klær som stråler av farger og liv. „Vi er glade i blomster og prikker“, forteller Line Hvalbye Grønli, en av de to gründerne bak bedriften. Line har kunstutdannelse og jobbet med masker og sminke da hun møtte den sømutdannede Katarina Grasmo, som laget kostymer på det samme teateret. Sammen hadde de et ønske om å skape klær, kvalitetsklær med andre farger og former enn dem som fantes på markedet. Spesielt ønsket de å utvikle hverdagskjoler som kunne pyntes opp til festplagg.

Kvalitet, miljøbevissthet og gode arbeidsforhold

De begynte forsiktig og ikke bare tegnet, men sydde også alt selv. Butikken ble åpnet i 2001, og i starten hadde de god støtte av en velvillig huseier. Sakte har virksomheten vokst slik at de i dag kan lønne en butikksjef. En liten del av produksjonen sys på en systue i Oslo hvor to dyktige damer fra Tsjetsjenia gjør en fabelaktig jobb. Her lages først og fremst unike kjoler og kreasjoner. For større produksjoner måtte de tidlig se seg om etter samarbeidspartnere i utlandet. Det har vært viktig for dem at produksjonsprosessen er gjennom-

„Tulip og Tatamo er kjent for sine ullkjoler og er hele tiden på jakt etter stoffer av god kvalitet.“

skuelig og at de vet at de ansatte har anstendig lønn og gode arbeidsforhold. De var en stund innom Kina, men syntes det ble for stort og uoversiktlig. En del plagg er blitt sydd på Sri Lanka hvor de hadde et godt samarbeid. I dag sys det meste i en liten fabrikk i Kaunas i Litauen. De besøker bedriften flere ganger i året og opplever at de har god kontakt og kontroll med prosessen.

Tulip og Tatamo er kjent for sine ullkjoler og er hele tiden på jakt etter stoffer av god kvalitet. Å gjennomskue hva stoffene måtte inneholde av kjemikalier er ikke mulig med dagens deklarasjonsordninger. De er også usikre på hva man kan stole på når det deklarerer som økologisk, men de er i gang med et samarbeid med en stoffprodusent i Østerrike som de opplever

Gjenbruk av kvalitetsklær er miljøvennlig! På brukstativet til Tulip og Tatamo kan du gjøre et kjøp. Jannike fra Pengevirkes redaksjon tok seg en tur på bakgårdsmarkedet til Tulip og Tatamo og endte opp med en secondhand vintage modell fra 2003.

som svært seriøs, og sammen med ham skal de utvikle egendesignede stoffer i både ull og bomull. De planlegger å produsere noen kjoler i økologisk bomull i neste års vår- og sommerkolleksjon. Det er mulig at disse blir noe dyrere, og da må de prøve ut hva forbrukerne er villige til å betale for et miljøvennlig jordbruk.

„Hvis en modell ikke selger, syr de den om og fikser litt slik at den kan vekke ny interesse.“

Ble verdenskjent for prinsessekjole

Tulip og Tåtamo ble verdenskjent i 2004 da de laget en knallgul kjole med røde tulipaner. Prinsesse Märtha Louise bar kjolen i et kronprinsbryllup i Madrid, og en svensk motejournalist mente det var skandale. Andre hadde en langt mer positiv oppfatning, og fler tok kontakt. Men bedriften lager ikke bare kjoler for prinsesser. De har Høgskolen i Oslo og Akershus rett utenfor døra, og studentene kommer innom og kjøper. Hovedgruppen av kunder er selvstendige kvinner i alderen 20 til 50. Tulip og Tåtamo lager ikke bare klær i knallfarger, de har også mer sobre produkter i en tidløs stil. De er opptatt av klærne skal brukes og at de skal vare. Selv kaster de aldri noe. Hvis en modell ikke selger, syr de den om og fikser litt slik at

den kan vekke ny interesse. De har heller ingen bil i bedriften, men frakter varene med trillebag og sykkel.

I tillegg til sin egen butikk leverer de klær til ca. 20 andre, og de selger stadig mer på nettet. Likevel er den personlige kontakten med kundene viktig, det å oppleve at det er et miljø rundt butikken. En frivillig dugnadsgjeng stiller opp når det er nødvendig.

www.tulipogtatamo.no

Tulip og Tatamo er kunde i **Cultura Bank**

Det beste til barna

„Bare det beste er godt nok for barna, mener Dyveke Cappelen Beugnet, som lager kvalitetsundertøy i mykeste økologiske ull, inspirert av gamle dagers håndlagde kvalitetsplagg.“

av Arne Øgaard

Dyveke Cappelen Beugnet forteller om sin begeistring for tekstiler hun har funnet på sin mangeårige skattejakt på loppemarkeder i inn og utland. Alle merkelige knapper, bånd, stoffer og slitte, lappede klær, gardiner, blonderester som bærer preg av å ha blitt ivaretatt og elsket og også bøker og magasiner har havnet i skattkisten hun nå bruker som inspirasjon. I hennes produksjon er detaljene intrikate og minner om en tid da håndlaget og gjennomtenkt kvalitet var standarden. Fargene er inspirert av gamle, solblekede og slitte tekstiler og gjenspeiler barnets sarte natur.

Dyveke Cappelen Beugnet er utdannet klesdesigner ved ESMOD i Oslo og har designet og laget klær siden hun var fem år. Men det var da hun fikk egne barn, som ikke uventet heter Lilli og Leopold, at ideen om å lage barneklær ble til. Det ullundertøyet hun ville ha til dem – som både var av god

kvalitet, satt pent og hadde fint design og duse barnevennlige farger – det fantes rett og slett ikke i butikkene. Dermed bestemte hun seg for å lage det selv. Hun begynte i det små og fikk laget en liten kolleksjon med økologisk ullundertøy, som ble solgt ut på kort tid. Dette ble etter hvert til firmaet Lilli&Leopold, som hun nå har drevet i 5 år. Hun leverer ullundertøy til barn i alderen 0–12 år gjennom en rekke butikker rundt om i landet og selger også via egen nettbutikk. Alle produktene er laget av 100 % økologisk merinoull.

„I hennes produksjon er detaljene intrikate og minner om en tid da håndlaget og gjennomtenkt kvalitet var standarden.“

Ull og klær uten kjemikalier

Ullen blir kjøpt via et danskeid firma, som har økotex sertifisering på all merinoull. Dette garanterer for at all ullen kommer fra bønder som fører et godt dyrehold. Hverken ullen eller klærne har vært igjennom noen form for kjemisk behandling.

Dette er spesielt viktig når det gjelder barn med ømfintlig hud eller atopisk eksem. Det er også garantert at sauen ikke er utsatt for mulesing. Mulesing innebærer en smertefull fjerning av hudstykker rundt sauens haleparti og er vanlig praksis på merinosauer i Australia. Dette er en primitiv metode for å bekjempe en saueflueparasitt som kan forårsake den smertefulle sykdommen myiasis.

Ullen er også Woolmark sertifisert. Takket være de tynne og myke fibrene kan disse plaggene brukes hele året, sommer som vinter. Ullen er kløfri og kan vaskes i maskin ved 30 grader.

Klærne blir produsert i Europa, under gode etiske forhold. Dyveke besøker jevnlig produksjonsstedene og har et godt og tett forhold til disse.

„Dyveke har en stor fasinasjon for tekstiler, men lite til overs for hurtig mote.“

Kvalitetsklær som kan arves

Kundegruppen er mennesker som er opptatt av kvalitet både i produksjonsprosessen og det ferdige produktet. Men Dyveke er også opptatt av detaljer, som stofftrukne knapper og små blondekanter. Hun håper at det å gi produktene et nostalgisk klassisk utseende kan vekke en følelse av at dette er kvalitetsprodukter

som det er verdt å ta vare på slik at de kan gis videre til neste lille pøde. Dyveke har en stor fasinasjon for tekstiler, men lite til overs for hurtig mote. Klærne hun designer skal tas vare på, arves, lappes, byttes og gjerne gis videre.

Mer informasjon finner du på www.lillileopold.com

 Lilli & Leopold er kunde i **Cultura Bank**

Smånytt

Ivaretar bienes rettigheter gjennom dialog

Bialogos – Nordic Association for pollinators' rights, buzzing social organisms and natural beekeeping.

Foreningen ble stiftet av (bio-)dynamiske birøktere i Norge og Sverige og vokste ut av BeeDynamic utdanningen i Ås (www.beedynamic.no). Den er del av et europeisk nettverk av institusjoner som informerer, forsker og aksjonerer for bienes artsegne levekår. I stedet for å presse biene til maksimal honningproduksjon, kunstig dronning-avl, svermundertrykkelse etc., så satser mange på organiske kubeformer og -materialer, naturlig formering og fri voksbygging uten rammer, gamle nordiske bieraser m.m. Nøkkelen er iakttakelsen av bienes liv og en intensjon om å komme i dialog med biene. Fredag 27.11. arrangeres bokslipp av *Bienes gaver* – oversettelsen av den meditative dialogen med biene ved Karsten Massei – en av inspirasjonskildene til denne nye typen birøkt. (se www.baldron.org/events).

Bialogos er kunde hos Cultura.

Kontakt: bialogos.org, tel: 64943577

Det kan alltid bli bedre

Kaizen betyr noe slikt som 'løpende forbedring' og har vært en av de grunnleggende verdiene for Toyota. Selv om det egentlig er en bedriftsfilosofi og handler om hvordan man kan effektivisere og strømlinjeforme produksjon og redusere spill, kan man også tillemppe prinsippene for Kaizen i sitt personlige liv. Da blir det noe sånt som å gjøre kontinuerlige små forbedringer hele tiden. Det kan alltid bli bedre. Det kan for eksempel være at du vil leve litt mer miljøvennlig. Kaizen er ikke å gjøre store dramatiske endringer, men å gjøre mange små endringer, og over tid vil alle de små endringene utgjøre en stor forskjell. Så hvis du synes at du lever veldig miljøvennlig er det flott, men ifølge Kaizen kan det alltid bli bedre.

Søppelfri hverdag

Grønare kvardag er et nettsted som er inspirert av Zero waste bevegelsen. Det handler både om hvordan du skal håndtere søppelet ditt, for eksempel ved å lage mark-kompost, og hvordan du kan unngå å lage søppel. Her finner du mange gode tips, blant annet oppskrift på å lage hjemmelaget deodorant, tannkrem og såpe. Et viktig tiltak for å redusere søppelmengden er å unngå bruk av engangsprodukter. Menn anbefales å bruke en god gammel dags barberhøvel med utskiftbare blader istedenfor engangshøvel. Pleier du å kjøpe kaffe på kaffebar, ta med din egen termokopp.

www.gronarekvardag.no

Ansvarlig turisme

Ethical Travel Portal tilbyr reiser som skiller seg fra de vanlige pakketurene. Deres mål er å tilby rettferdig handel mellom de lokale leverandørene, reisebyrået og den reisende. Et av reisemålene er Nepal, hvor det har pågått et intenst arbeid for å gjenreise landet etter jordskjelvene i april/mai i år. Planlagte turer til Nepal i november vil gå som normalt. Du kan dra på opplevelsestur med tema rettferdig handel eller på yogafordypning i Katmandudalen. Andre reisemål er Gambia, Ukraina, Thailand, India, Romania og Sierra Leone.

www.ethicaltravelportal.com

Samfunnsinnovatørene blir selvstendig forening

Nettsiden Samfunnsinnovatørene www.samfunnsinnovatorene.no handler om mennesker som fornyer samfunnet gjennom arbeidet sitt, enten det er lønnet eller frivillig. Nettsiden har vært drevet av World Wide Narrative (WWN), men har eksistert helt siden 2007. Da het bloggen Sosialt entreprenørskap-bloggen. Det siste året har en rekke gjestebloggere skrevet om hvordan det er å starte opp noe. Dette har vært så populært at Therese Byhring, Merete Grimeland, Arne Kringstad og Camilla Egeberg i WWN har besluttet å gjøre bloggen til en selvstendig forening, uavhengig av WWN, med journalist Stine Slettås Machlar som daglig leder og redaktør. Planlagt oppstart er januar 2016. Følg med Samfunnsinnovatørenes fordypningstemaer og gjestebloggere!

www.samfunnsinnovatorene.no

Stine Slettås Machlar

Bærekraftig klesvask

Naturvernforbundet gir råd om hvordan du skal vaske klærne mest mulig miljøvennlig. Et godt tips er å fjerne flekker fra plaggene istedenfor å kaste dem i vaskemaskinen hver gang du får en flekk. Velg Svanemerket eller NAAF-merket vaskemiddel, og prøv gjerne med lavere dosering enn angitt. Tøymykner anbefales ikke, da det går ut over sugeevnen til håndklær og kluter. Fyll maskinen opp og bruk lavest mulig temperatur og kortest mulig program. Tørk klærne utendørs hvis du har mulighet til det. Tørketrommel bruker mye strøm og sliter på klærne.

Flere gode miljøtips finner du under 'Hva kan jeg gjøre' på: www.naturvernforbundet.no

Miljøvennlig på føttene

På nettsiden til Framtiden i våre hender finner du gode råd om hvordan du kan sko deg miljøvennlig og etisk. Ett av rådene er å unngå lærprodukter når du kan for å spare miljøet for kjemikalier. Og hvordan skal vi vite hvilke sko det er lurt å kjøpe? Vi bringer videre tipset om at du kan sjekke hvor miljøvennlig og samfunnsansvarlig skomerket er på nettsidene

www.rankabrand.org og www.goodguide.com.

Les mer på: www.framtiden.no/gronne-tips/klar/sko-deg-miljovennlig-og-etisk.htm

Når keiseren får nye klær

av Marianne Kleimann Sevåg gründer og terapeut, driver BALDRON sammen med Raphael Kleimann

Klær skaper folk – og folk skaper klær. Men keiserens nye klær viser bare hud, og uten å si noe om huden, er det vanskelig å si noe virkelig viktig om klær, for klær er som en ekstra hud. Tre lag av følsom, gjennomstrømmet hudsubstans lar oss fornemme verden med en utrolig finhet – og samtidig styrke. Vi næres gjennom huden, vi tar opp lys og varme, substanser og fornemmelser. Vi berøres så å si av livet gjennom huden.

Denne huden trenger og fortjener den mest omsorgsfulle pleie. Hvordan kan det ha seg at vi ynder å pakke den inn i plast (les: syntetiske stoffer fra oljeprodukter) eller kunstige kremer? Vi mennesker har mye rart fore, men kanskje er det slik vi kan erverve vår frihet?

„Torv har noen egenskaper som kan være til nytte også som klær for oss mennesker: den skjermer nemlig mot stråling.“

Den grønne bølgen har heldigvis også ført til at stadig flere vender seg mot de naturlige stoffene – både de vi kler på oss og de vi smører oss inn med. Ull og bomull, lin og silke har sine

fantastiske egenskaper – allerede i naturen skapt for å beskytte, styrke og varme dyr og planter. Her vil jeg nevne enda et, nemlig torv/myrull.

Torvmyrene har bygd seg opp gjennom årtusener og er fortsatt til stede i rikt monn her i Norden. Lenger syd er de i ferd med å forsvinne. Hos oss er huldremyra der fortsatt, selv om det tas ut torv til tak og tekke. Og det kan vise seg å komme godt med: Torv har noen egenskaper som kan være til nytte også som klær for oss mennesker: den skjermer nemlig mot stråling. Dette

ble i sin tid påpekt av Rudolf Steiner. Den gangen, for nesten hundre år siden, forutså han at menneskene i fremtiden ville leve i et mye mer fiendtlig miljø, og dermed ville komme til å trenge beskyttelse. I den forbindelse initierte han utviklingen av arbeidet med å gjøre torv/myrullfiber mulig å spinne. Da jeg var med på preparatforsøk i Tsjernobyl, brukte vi torvklær for å beskytte oss mot den radioaktive strålingen der. Senere har vi tatt torvklærne fram som beskyttelse mot elektromagnetiske felt og stråling fra trådløse enheter. Luften er gjennomvevet av disse usynlige strålene, noe mange merker ubehagelig godt. Noen får faktisk brannsårl og hissig rød hud av mobilstråling, mens det hos andre irriterer nervene, slimhinnene eller øvrige deler av kroppen.

Ikke alle liker å bruke klær med stoffer med innvevde metalltråder eller et fint metallsjikt (særlig sølv og stål). Disse er laget for å reflektere strålingen og dermed beskytte kroppen. Det er en teknologi som i utgangspunktet er utviklet av militæret, bl.a. for å skjerme mot radar. Den gir effektiv beskyttelse, men disse klærne egner seg best i situasjoner hvor man er spesielt eksponert, som på reise, i bymiljø og kontorlandskap med mange mobiler og stråling fra trådløse enheter. I Kina oppfordrer myndighetene alle

Torvtrekk til mobiltelefonen beskytter deg mot stråling.

gravide til å beskytte seg med slike klær som de også utstyres med garantistempler for kvalitet.

Er det ikke rart at det moderne livet tvinger sårbare mennesker til å gå rundt i 'ridder-rustning'? Helt annerledes er det med torvklær, og de som har funnet fram til dette rett og slett elsker det! „Jeg bor i torvvesten min,“ sa en elektrosensitiv. „Jeg drar ikke et sted uten den!“ Lykken var å få tak i torvgarn slik at hun kunne strikke lue. Det ble siden luer til mange elektrosensitive venner. Og alle sier det samme: „Jeg går ikke et sted uten!“ Torvklær har en annen virkning enn sølvstoffene, i det de på et eller annet vis 'suger opp' strålingen før den treffer huden. Riktignok har vi per i dag ingen naturvitenskapelig forklaring på fenomenet: det er vel rett og slett det levende – 'vitalenergien' – som gjør seg gjeldende her? Jeg har selv erfart en lignende virkning ved å bruke olje med myrjord (Solum-olje fra WALA). Både torv og olje beskytter huden og gir dermed også beskyttelse mot miljøbelastninger.

Så lenge vi lever i en verden hvor miljøbelastningene øker,

kan det være et helt nødvendig tiltak å beskytte huden med gode 'klær', både som nærende og beskyttende olje på huden,

og som klær av naturlige materialer, gjerne med innvevd eller innspunnet torvfiber. Alle naturlige materialer har en beskyttende virkning, men når det gjelder stråling, er torvfiber i en særklasse. Derfor formidler vi gjennom BALDRON torvklær, stoff og garn av torv, sammen med torvoljer - og klær av sølvstoffer. Og for dem som ikke syr selv, så har vi fortsatt hjelp av Raphaels mor på gården i Tyskland som trofast syr klær for oss. Det gjør at vi klarer å holde

prisene nede, til tross for dyre materialer.

Skal vi sende noen vennlige tanker til prinsessen som lagde skjorter av myrdun for å frelse brødrene sine? Det kan jo vise seg at myrdun kan være 'frelse' for noen hver i vår strålende tidsalder. Og mens keiseren går der og sprader i sin ubeskyttede hud, så kan vi andre få oss noen nye klær – av torv.

www.baldron.com

„I Kina oppfordrer myndighetene alle gravide til å beskytte seg med slike klær som de også utstyres med garantistempler for kvalitet.“

Pent, rent og etisk!

Tekst: Arne Øgaard Foto: Stian Torstenson

I Oslos kreative bydel Grünerløkka ligger det et stort murhus som skal rives. Hele ytterveggen er dekorert med en stor påfugl. Jeg går inn porten, tar første dør til høyre og befinder meg straks i flere små rom fulle av vakre og originale klær. Her har flere designere gått sammen for å vise og selge sine produkter. Jeg møter Anne Cecilie Rinde, som gjennom 10 år har arbeidet med å utvikle merket Vera & William. Hun arbeider først og fremst med undertøy fremstilt av rene naturfibre, som silke, merinoull og økologisk bomull fra Egypt. Plaggene er rundstrikket og dermed uten sømmer.

Slow fashion – kvalitetsklær som varer

Anne Cecilie er utdannet ved moteskolen Esmod, men hun er skeptisk til ordet mote slik det brukes i dag, hvor det ofte assosieres med bruk og kast og med hele tiden å måtte ha det nyeste. Anne Cecilie er mer opptatt av begrepet slow fashion, det å lage vakre klær som varer og som en gjerne vil bruke fordi de er gode å ha på.

Å bygge opp en slik bedrift har tatt lang tid. I begynnelsen hadde hun samarbeid med en grafisk designer, men etter noen år skilte de lag. I Norge er tekstilindustriene nedlagt, og dermed har også de aktuelle strikkemaskinene forsvunnet. De

„De to gründerne reiste verden rundt for å finne en aktuell produsent, og først i Nord-Italia fant de en bedrift som kunne påta seg produksjonen.“

to gründerne reiste verden rundt for å finne en aktuell produsent, og først i Nord-Italia fant de en bedrift som kunne påta seg produksjonen. Men det var mange interesserte kunder og dermed også lang ventetid for å få lov til å produsere her. En fordel med dette området er at her finnes alle ledd i tekstilproduksjonen, som spinning og farging, og det er dermed lett å

Anne Cecilie Rinde

„Det er ikke noe som tiltrekker seg profitthungrige investorer, men Cultura Sparebank var villig til å låne penger til prosjektet.“

het slik at det på sikt kan vise seg at det ikke nødvendigvis er dyrt å kjøpe dyrt.

Bambustekstiler kan skade miljøet

Anne Cecilie har sittet i tekstilpanelet til SIFO og har også vært involvert i det nordiske arbeidet for bærekraftig mote. Hun betegner seg selv som tekstilnerd og blir lettere opphisset når jeg spør hvordan hun ser på de nye merkene med bambusklær. Hun forteller at naturfiber får vi fra ull og silke i tillegg til plantefibre som bomull, lin og i gammel tid også nesle. Bambus kan ikke brukes på denne måten, men må brytes ned til cellulose, som igjen kan brukes til å fremstille kunststoffet viskose, tidligere kalt rayon. Mye av den markedsføringen som i dag drives for bambusklær er villedende, og i USA ville den vært forbudt. Dyrkingen av bambus kan ofte være miljøvennlig, men fremstillingen av viskose krever omfattende bruk av kjemikalier og kan derfor være forurensende så fremt dette ikke skjer i en lukket prosess. Det siste er dessverre ikke det vanlige. Hvis vi absolutt vil ha viskoseklær her i Norge, burde de vært fremstilt av skogsavfall. Men i følge Anne Cecilie Rinde vil ikke dette være like godt å ha mot huden, og huden bør vi stelle godt med. Den er tross alt vårt største sansorgan.

www.verawilliam.no

få oversikt over hele prosessen. Hvis en kjøper garn, tråder og stoffer hos ulike leverandører, kan det være svært vanskelig å vite hva som har skjedd i de tidligere arbeidsprosessene. Dette er dessuten et område hvor arbeiderne har god lønn og hvor det ikke foreligger slavelignende arbeidsforhold. Men når blondproduzenten måtte legge ned virksomheten, var det vanskelig å skaffe en ny.

I en slik situasjon er det kostbart å utvikle nye produkter, og det forekommer også en del svinn når det oppstår feil i strikkemaskinene. Disse prosessene må kalles finteknologi, og de kan være følsomme for små variasjoner i garnet som jo kan forekomme når det dreier seg om naturmaterialer. Anne Cecilie kan derfor ikke satse på et stort sortiment med stadig nye modeller, men arbeider med å utvikle det hun har.

Det å bygge opp en slik bedrift krever tålmodighet og utholdenhet. Det er ikke noe som tiltrekker seg profitthungrige investorer, men Cultura Sparebank var villig til å låne penger til prosjektet. Det var imidlertid ikke snakk om store midler til markedsføring, og de kunne heller ikke satse på kjendiser til å vise frem undertøyet. Men gjennom årene har Anne Cecilie bygget opp relasjoner til forhandlere rundt om i landet. Noe selger hun også via nettet, og nå kan hun leve av arbeidet sitt. I de første årene kunne den økonomiske situasjonen være kritisk. Spesielt da salget begynte å øke viste regnskapene nedgang.

Kvalitetsprodukter som dette er avhengige av at noen opplever at disse klærne har en verdi og er villige til å betale det en slik produksjon koster. Men Anne Cecile er opptatt av holdbar-

Vera & William er kunde i Cultura Bank

Nordisk handlingsplan for bærekraftig mote og tekstil – velkledd i et rent miljø

av Arne Øgaard

Mote- og tekstilbransjen har nå innrømmet at den er en av verdens mest forurensende og ressursforbrukende industrier. Forbruket av klær og andre tekstiler stiger fortsatt og bidrar til å øke problemet. Den nordiske delen av bransjen har nå innsett at den kan ha innflytelse på produksjonen. Det kan stilles krav til forbruket av vann og energi og til hvilke kjemikalier som skal benyttes. Målet er at Norden skal bli et globalt fyrstårn når det gjelder bærekraftig mote og tekstil. Men for at noe skal skje trengs det samarbeid, og dette er allerede i gang, spesielt innfor gjenbruk og begrensning av avfallsmengde. Målet er både å få folk til å bruke klærne lenger og å lage ordninger hvor en kan holde tekstilfibrene i et lukket kretsløp. Nordisk ministerråd lanserte i 2014 en kampanje med mottoet 'Bruk tøyet – Bruk hodet – Skån miljøet'.

„Et hovedmål er at Norden skal gå foran i utviklingen av nye forretningsmodeller for tekstiler i en sirkulær økonomi og også bidra til økt jobbskaping og økt konkurranseevne i nordiske virksomheter.“

Nordic Fashion Association (NFA) er et samarbeid mellom 10 nordiske moteorganisasjoner med fokus på en mer bærekraftig motebransje gjennom utdanning, nettverksbygging, kunnskapsdeling og dialog. Copenhagen Fashion Summit er avholdt tre ganger og er det største arrangementet i verden hvor målsettingen er å oppnå en mer bærekraftig tekstilproduksjon. Prosjektet LAUNCH Nordic har som mål å utvikle en global innovasjonsplattform for bærekraftige materialer i alle ledd av verdikjeden. Det finnes allerede et materialbibliotek som kan hjelpe designere, produksjonsansvarlige og innkjøpere til å ta bærekraftige valg.

Det arbeides innad i bransjen for å få felles frivillige retningslinjer når det for eksempel gjelder forbruk av vann og energi, og det arbeides også mot EU for å få en bedre varedeklarasjon. Et viktig poeng er at forbrukere og profesjonelle innkjøpere både må få mer kunnskap og lettere tilgang til bærekraftige tekstiler.

Et hovedmål er at Norden skal gå foran i utviklingen av nye forretningsmodeller for tekstiler i en sirkulær økonomi og også bidra til økt jobbskaping og økt konkurranseevne i nordiske virksomheter. Internasjonalt skal den de nordiske landene profilere seg med bærekraftig design og produksjon.

Dette bare for å nevne noen av de mange initiativene i et arbeid som er i gang. Ansvaret for den videre fremdriften ligger i Den danske miljøstyrelsen.

Hele handlingsplanen kan du laste ned fra:
www.mst.dk/media/131322/norden-velklaedt-i-et-rent-miljoe-handlingsplan-for-baeredygtig-mode-og-tekstil.pdf

Bomull fra Sekem

Historien om hvordan giftsprøyting fra fly ble forbudt i Egypt

av Arne Øgaard

Sekem i Egypt kan betraktes som et av den moderne verdens mest interessante prosjekter. Midt ute i ørkenen har Ibrahim Abouleish og hans familie skapt en grønn oase basert på menneskets verdighet og ansvar for jorden. Prosjektet innebærer ikke lenger bare jordbruk, men har til sammen 1000 arbeidsplasser fordelt på en rekke forskjellige foredlingsbedrifter, barnehage, skole og nå også Heliopolis Universitet for bærekraftig utvikling og lederskap. I boka SEKEM, En veiviser for det nye Egypt (Norsk oversettelse på Antropos forlag), forteller Ibrahim Abouleish den fantastiske historien om hvordan det var mulig å realisere dette eventyret. Her vil jeg referere litt fra kapitlet om hvordan de utviklet dyrkingen av økologisk bomull.

Ibrahim Abouleish er utdannet farmasøyt, og det var derfor naturlig for ham å gå i gang med dyrking av medisinerplanter. Siden hans virkelighetsforståelse var inspirert av Rudolf Steiner, ville han også dyrke dem biologisk-dynamisk. Men til hans overraskelse ble det funnet sprøytemidler i plantene. Disse kom ikke fra hans egne folk, men ble brakt med vinden fra nærmeste bomullsåker hvor en avling ble sprøytet 20 ganger fra fly.

Utviklet biologiske bekjempningsmetoder

Han kunne ikke uten videre få myndighetene til å stoppe sprøytingen, men fant ut at han selv måtte bidra til at det ble utviklet biologiske bekjempningsmetoder. Han kontaktet ulike insektforskere og fikk hjelp av de to vitenskapsmennene dr. El Araby og dr. Abdel Saher som anla forsøksfelt. Idet plantene vokste opp og varmen tiltok, kom det insekter som bladlus, trips og hvitflue. Disse lot seg fange på gule limbrett fordi de ble tiltrukket av den gule fargen. Under veksten var de farligste angriperne bladlarvene spodoptera og kapselborene pectinophora. I løpet av sommeren kunne disse formere seg i 4 generasjoner og være en konstant trussel mot avlingene. Spodoptera-sommerfuglene lot seg fange i feller med feromoner på samme måte som vi i Norge bekjemper barkebiller. På denne måten fikk de ikke lagt befruktete egg. For å bekjempe kapselborene brukte de en besnærende duft som forvirret insektene slik at de ikke fant kapslene. Disse forsøkene ble ledet av insektforskeren dr. Youssef Afifi fra Universitet i Kairo. Forsøkene måtte gjøres flere ganger for å finne riktig dosering.

For å få dyrkingsmetoden godkjent av myndighetene måtte den gjentas i flere områder gjennom tre år, og dette førte til slutt til at ministerne forbød sprøyting med pesticider fra fly. Dette skapte selvsagt motreaksjoner i den kjemiske industrien, som ikke fikk omsatt 35 000 tonn sprøytemidler. Mer om kampen for Sekems eksistens kan en lese i boken.

Sekem og tilknyttede gårder er i dag produsenter av tek-

stiler som er sertifisert av både Fair trade og Demetermerket. Det vil si at bomullen ikke bare dyrket økologisk, men også biologisk-dynamisk. Det produserer for tekstilleverandører og designerer som *Alnatura* i Tyskland og *Under the Nile* i USA. Det siste merket er også å finne i Skandinavia nå, men ennå er det ingen norsk designer som har produsert klær hos Sekem, med unntak av håndklærne som er produsert for GlobalFair-Trade og som kan kjøpes via www.globalfairtrade.no

Det svenske firmaet Ogland Sweden AB lanserer denne høsten en sengetøyskolleksjon med bomull fra Sekem. I første omgang vil den selges i Sverige, men de håper også å få den ut i de andre skandinaviske landene. Ønsker du mer informasjon, skriv til info@ogland.com.

Energieffektivitet i verdens kaldeste hovedstad, Mongolia

Kunde: Yondon Nansalma
Beliggenhet: Ulan Bator, Mongolia
Bank: XacBank (Mongolia)

Ulan Bator er verdens kaldeste hovedstad, og mellom september og mai synker temperaturen ofte til minus 30 grader. Familiene bor i trehus eller gér-telt: tradisjonelle, mongolske filtelt hentet fra landdistriktene. Yondon Nansalma er en av 700 000 innbyggere i Ulan Bators gér-distrikt – et vidtstrakt lappeteppe av delvise byområder, preget av lave inntekter og dårlig isolerte boliger. For å holde varmen er de fleste familiene nødt til å benytte ineffektive varmeovner, som sluker 4,5 tonn kull i året. Dette har to konsekvenser: utgiftene til brensel legger beslag på opp til 30 % av årsinntekten, og den massive mengden kull som brennes bidrar til 60 % av Ulan Bators forurensning – noe som gjør byen til den nest mest forurensede i verden.

Vinteren 2010 holdt Nansalma ut det kalde været på samme måte som de fleste andre familier, ved å bruke en stor del av inntekten sin på brensel, noe som betød at det var færre penger til mat, klær og til å dekke barnas behov. Alternativene var altfor dyre. Energieffektive varmeovner koster nemlig så mye som 350 000 Mongolske Tugrik (MNT), eller ca. 250 USD. Og andre metoder for å holde på varmen – inklusiv forbedret isolering (gér-tepper) og bygging av entréer koster opp imot 600 000 MNT (430 USD). Som ledende frivillig medarbeider ved det lokale regjeringskontoret tjener Nansalma bare 140 000 MNT (100 USD) per måned, som hun sper på med inntekter fra sin hjemmebaserte systue. På dette tidspunktet etablerte XacBank et nettverk av produktsentre rundt omkring i gér-distriktene, som solgte energieffektive produkter med støtte fra Mongolias Fond for Ren Luft og Millenium Challenge Corporation. XacBanks mikrolån har lempeligere krav til garantistillelse, lavere rente og fleksible tilbakebetalingsordninger, som gjorde disse lånene tilgjengelig for lavinntektskunder. Ved å installere energieffektive tiltak: en varmeovn, et gér-teppe og en entré, kunne kundene redusere sitt brenselsforbruk med opp til 50 %.

De ekstra innsparingene og den økte komforten hun fikk som følge av de energieffek-

XacBanks energieffektivitetslån ga en reduksjon i utgiftene til brensel på mer enn to ganger Nansalmas månedslønn. Det gjorde henne i stand til å bruke mer penger på mat og andre grunnleggende nødvendighetsartikler.

Global Alliance for Banking on Values (GABV)

Et internasjonalt nettverk av verdibaserte banker. I dag er det 28 banker fra seks kontinenter i nettverket. Alle arbeider for å finne bærekraftige løsninger på globale problemer.

GLOBAL ALLIANCE FOR BANKING ON VALUES

tive produktene forandret livet for Nansalma. Reduksjonen i de årlige utgiftene til brensel utgjorde mer enn to månedslønner. Dette gjorde det mulig for henne å bruke mer penger på mat og andre nødvendighetsartikler. „Dette var det første lånet jeg noen gang har tatt opp,“ forklarer Nansalma. „Jeg var ikke optimistisk ... Jeg var virkelig pessimistisk med hensyn til sannsynligheten for å få et lån. Men XacBank gav meg et lån på tross av den lave inntekten min.“ Det var særlig viktig for henne at det var så ukomplisert å få etablert lånet. „Banken forsynte meg med alle dokumentene, og alt var klart i løpet av to dager.“

Nansalmas opplevelse med XacBanks energieffektive produkter er bare én av nesten 100 000 husholdningers. Til sammen har disse individene en enorm innvirkning på Ulan Bators luftkvalitet, noe som betyr at helse og eksistensgrunnlag for lokalsamfunnet forbedres og at det skapes en høyere miljømessig bevissthet. Dette vil sette standarden for årene fremover.

Mindfulness

– et verktøy for å komme på plass i seg selv

Jannike Østervold i samtale med Christian Egge

Hva er mindfulness, og hvorfor trenger vi det? spør vi Christian Egge, som er medarrangør av konferansen *Mindfulness 2015*. Konferansen har tema *Mindfulness og samfunnsengasjement*, med undertittel *Kan våken tilstedeværelse og empati bidra til en bedre oppvekst og et bedre samfunn?*

„Jeg tror ikke min far trengte mindfulness-kurs“, sier Christian Egge, „og det er mange kulturer hvor man ikke trenger mindfulness. Men vår oppmerksomhet i dag er så splittet, adspredt i digitale medier og alt som skjer i et forrykende tempo. Mindfulness er kommet inn som en motvekt til dette, for å gjenopprette balansen. Man øver seg på å være oppmerksomt nærværende, her og nå, fra øyeblikk til øyeblikk. Det er en meditativ øvelse, så å si planlagte pauser, hvor du i fred og ro forsøker å bli nærværende i dette øyeblikk og iakta hva som pågår i sinnet og kroppen på en nysgjerrig måte uten å bedømme det. Skape litt distanse, eller bedre: ikke bli fanget av det som pågår i deg selv i kroppen og tankene og iakta dette på en ikke dømmende måte. Vi bedømmer hele tiden og kommer inn i sympati og antipati. Når vi lever sterkt i sympati og antipati så er vi ufrie. Men om du kan iakta det som skjer i deg uten stadig å bedømme, oppnår du en indre frihet“.

Mindfulness er, ifølge Jon Kabat-Zinn, en øvelse av ‘oppmerksomhetsmuskelen’, men det er veldig viktig at det alltid også er en øvelse av empati, av hjertets åpenhet. Noen bruker det på en negativ måte, de bare øver sin oppmerksomhet, men mindfulness er etter vårt syn samtidig ‘heartfulness’. Det handler, som Michel de Vibe uttrykker det, ‘om sinnets klarhet og hjertets åpenhet.’

Christian har et bestemt inntrykk av at mange mennesker som gjør nye, innovative saker samtidig også på en eller annen måte arbeider kontemplativt, de mediterer eller arbeider kunstnerisk. Dette inntrykket ble bestyrket gjennom hans arbeid med boken *Levende Økonomi*, der Cultura Bank var bidragsyter.

På konferansen bidrar en rekke personer som på sine ulike måter arbeider med mindfulness og som mener at dette er fruktbart for deres virke i verden. Det blir foredrag, samtaler, workshops og øvelser.

Hvem er målgruppen for konferansen?

Alle som er opptatt av skole og oppvekst er veldig aktuelle som målgruppe, men konferansen handler jo også om økonomi og bærekraftig utvikling, så vi mener at den er aktuell for alle som er opptatt av balanse i tilværelsen, i det indre så vel som i det ytre.

Et overgripende spørsmål for konferansen er: Hvilken betydning kan mindfulness-trening ha for ens virke i verden? Dette kommer vi til å arbeide med 12.–14. november 2015, på Scandic Fornebu ved Oslo.

www.mindfulnesskonferansen.no

Mindfulness-
konferansen 2015

www.mindfulnesskonferansen.no

Mindfulness og samfunnsengasjement

Kan våken tilstedeværelse og empati
bidra til et bedre samfunn?

Scandic Fornebu ved Oslo, 12.-14. november 2015

Christian Egge er lærer og forfatter. Magister i filosofi fra Stockholms Universitet. Utdannet steinerskolelærer med resitasjon/drama som spesialitet. Har skrevet bøkene *Frihetens Vilkår* og *Levende Økonomi*.

2014–2015: Education Consultant for Mind & Life Institute

www.christianegge.com

Gjør Cultura til din egen bank

Nå trenger Cultura Bank mer egenkapital for å kunne øke utlånene. Vi oppfordrer derfor våre innskyttere og låntakere til å omdisponere litt av sine midler til å kjøpe egenkapitalbevis i Cultura Bank.

av Lars Hektoen

Støtt videreutviklingen av Cultura Bank gjennom kjøp av egenkapitalbevis

Cultura Bank er bankvalget for mennesker som har et bevisst forhold til miljø og samfunn. De velger Cultura Bank, ikke for å få lavere renter på lån eller høyere avkastning på sine sparepenger, men for å bruke en bank som harmonerer med deres syn på hvordan samfunnet og verden burde utvikle seg. Mens andre banker arbeider ut fra målsetningen om å maksimere fortjeneste, har Cultura Bank en tredelt bunnlinje der hensynet til mennesker og miljø kommer foran hensynet til høyere profit.

Hvorfor støtte banken med egenkapital?

Banker må, for å få lov til å drive sin virksomhet, oppfylle lovens krav om egenkapital. Det er Culturas mål å oppfylle lovens minimumskrav med god margin. Når banken vokser, er det derfor nødvendig å hente inn mer kapital. Bankens inntjening alene er ikke tilstrekkelig til å dekke dette behovet. I løpet av de siste 8 årene har banken derfor hentet inn over 30 millioner kroner gjennom utstedelse av nye egenkapitalbevis.

Eierskapet til banken

Cultura Bank startet som et samvirke, der innskytterne og låntakerne kunne betrakte seg som eiere av banken. Samvirket måtte avløses av organisasjonsformen sparebank grunnet lovkrav i Norge. En sparebank kan på mange måter betraktes om en selveiende stiftelse. Vi ønsker likevel å betrakte våre kunder som de reelle 'eiere' av banken, så vel innskyttere som de som har lån. Nettopp derfor ser vi det som naturlig at økningen av egenkapitalen først og fremst skal komme fra vår kundebase, fra mennesker som kjenner til hva banken står for og som har en stor interesse av å se at banken utvikler seg videre som en positiv kraft i det økonomiske liv. Anonyme børspenget er vi ikke interessert i.

Hvor er disse pengene i dag og hva kan de bevirke?

Cultura Bank hadde ved halvårsskiftet 672 millioner kroner i innskudd. Av disse innskuddene kunne vi bare låne ut ca. 440 millioner kroner, noe som til dels skyldes manglende egenkapital. Vi ønsker å finansiere flere gode prosjekter, men for å klare dette, trenger vi kort og godt mer av denne, så dyrebare egenkapitalen. Dersom for eksempel 5 %, eller drøyt 30 millioner kr av innskuddene kan omdisponeres til egenkapitalbevis, vil banken kunne øke utlånene med 150-200 millioner kroner, fordelt på lån til næring og miljøboliger. Dette er en vinn-vinn situasjon fordi:

Banken kan i større grad oppfylle sitt formål, og bankens ressurser kan utnyttes bedre.

Hvis ressursene utnyttes bedre, vil inntjeningen øke fra dagens nivå, noe som på sikt vil bedre muligheten for et stabilt utbytte til eierne av egenkapitalbevis.

Er pengene låst fast i banken?

Mange av våre eiere har tradisjonelt vært lite opptatt av utbytte og likviditet. Vi er imidlertid også klar over at mange ønsker eller er avhengig av en viss avkastning på de pengene de har i reserve og at pengene skal kunne frigjøres ved behov. Banken organiserer selv omsetning av egenkapitalbevisene ved å koble sammen kjøpere og selgere. Dette gjør at man ikke kan forvente å få pengene tilbake på dagen. Ved prekære behov vil banken selv kunne gå inn som kjøper, men denne adgangen er begrenset i loven. Cultura Banks egenkapitalbevis er ikke et spekulativt verdipapir, men eies av mennesker og institusjoner med en genuin og langsiktig interesse i bankens utvikling. Vi opplever i dagens situasjon en jevn tilgang på kjøpere, noe som fører til at egenkapitalbevisene er relativt lett omsettelige.

Hvordan kjøpe egenkapitalbevis?

Banken vil i løpet av de kommende månedene annonsere en ny emisjon (utstedelse) av egenkapitalbevis. Det er normalt å gi dagens eiere en fortrinnsrett, men utover dette er det fritt for alle som ønsker å kjøpe. Vi vil registrere forhåndsinteresse fra kundene våre og utstede det nødvendige antall nye egenkapitalbevis.

Tegningsblanketter samt et prospekt med opplysninger om banken økonomi kan lastes ned fra våre nettsider eller kan etter ønske sendes i posten. Det er også mulig å sende e-post til lh@cultura.no for å melde sin interesse for å kjøpe.

Følg hjertet, bruk hodet

En investering i Cultura Bank skal gi mening, både i finansielt og menneskelig henseende. Et sunt finansvesen med banker som legger vekt på en bærekraftig, realøkonomisk utvikling er nødvendig for samfunnet. For 7 år siden var vi midt oppe i en finanskrise, utløst av usunn bankpraksis. Selv om noen av sårene er leget, ligger kimen til nye kriser fortsatt gjemt i systemet, fundamentalt har lite forandret seg siden den gang. Gjennom å investere i utviklingen av en bank som Cultura bidrar du til en sunnere økonomisk utvikling, som tar vare på både mennesker og miljø.

MENNESKER
EIERE
UTVIKLE MÅLSETNINGEN
VIDEREUTVIKLINGEN

 Cultura MILJØ
Bank BÆREKRAFTIG

SAMFUNNET OMSETNING
EGENKAPITAL FORTRINNSRETT
ØKONOMISK UTVIKLING

INVESTERING

Nytt fra Cultura

Cultura Bank flytter

Da vår nåværende leieavtale utløper og gårdeier har andre planer med lokalene, har Cultura Bank nå inngått avtale om leie av nye lokaler i Holbergsgate 1, bare få minutters gangavstand fra de nåværende lokalene på Holbergs plass 4 i Oslo. Hvis alt går etter planen, er vi på plass i de nye lokalene 2. november. Postadresse og telefonnummer blir som før, bare besøksadressen endres. I dag sitter banken spredt over to etasjer, etter flyttingen får vi alt på ett plan.

Nytt om ansatte

Fra 1. august overtok **Kjell Fredrik Løvold** (59) banksjefstolen, mens avtroppende banksjef, **Lars Hektoen** (66), etter eget ønske går over i stilling som spesialrådgiver. Vi vil benytte anledningen til å sende en stor takk til Lars Hektoen for arbeidet han har nedlagt i å utvikle banken, og vi setter stor pris på å få beholde hans kompetanse ennå en stund fremover.

Bjarne Hjertholm (54) er ansatt som ny leder for lånevdelingen. Han kommer fra en stilling som saksbehandler i lånevdelingen og har arbeidet i banken siden 2006, hovedsakelig med bedriftskunder. Han er utdannet ved BI og har tidligere arbeidet som Steinerskolelærer. Han har i en årrekke vært de ansattes representant i bankens styre. Som underholdningsinnslag på stand for banken har han dessuten demonstrert at han kan gå på veldig høye stylter.

Mie Tørmoen (24) er ansatt i kundesenteret og arbeider med dagligbank og kundebetjening. Hun har tidligere vært vikar samme sted. Mie har en bachelorgrad i økonomi fra Universitetet i Manchester. Hun er over godt over middels sporty og har inspirert mange av sine kolleger til å bli med på ukentlig trappeløping på Bislett Stadion.

Gustavo Parra de Andrade (30) er ansatt i økonomiavdelingen etter ett års engasjement, der han har arbeidet med å måle den samfunnsmessige effekten av bankens virksomhet. Han arbeider blant annet med analyse og offentlig rapportering. Fra høsten 2015 overtar han også funksjonen som styresekretær. Gustavo har sine røtter i Brasil, men har lært flytende norsk på rekordtid. Gustavo har en mastergrad i samfunnsøkonomi fra Universitetet i Freiburg (Tyskland).

Nytt om våre kunder

Økoverer i løsvekt

I august og september åpnet to nye butikker som er inspirerte av zero waste bevegelsen. Ved å kutte ut unødig emballasje blir det mindre søppel som skal håndteres.

Da det ble et ledig lokale i Mathallen i Oslo, slo Ida Sigurdson og Karoline Ottesen til og åpnet **Holisten**, som er en kombinert butikk og kafé. Her kan du kjøpe et stort utvalg av økologiske matvarer i løsvekt, og du kan få kjøpt ferskpresset juice og supper. Her kan kundene komme med sine egne syltetøyglass, bokser og flasker og få dem fylt opp.
www.holisten.no

„Her kan du kjøpe et stort utvalg av økologiske matvarer i løsvekt.“

Karoline og Ida gleder seg til at folk kommer og fyller glassene sine med bærekraftig økologisk mat

Vi ønsker **Mølleren Sylvia** lykke til med sin nyåpnede butikk i Hegdehaugsveien 12 i Oslo. Hos Mølleren Sylvia kan du ta med din egen emballasje og kjøpe økologiske varer i løsvekt, eller du kan kjøpe gjenbruksemballasje i butikken. Her kan du kjøpe kortreist mat – sesongens grønnsaker, surdeigsbrød, ost, smør, egg, din egenkomponerte kornblanding og mel, nykvernet i butikken. Hvis du ikke har med ditt eget bærenett, kan du få nedbrytbare handleposer som kan gå rett i komposten.
www.mollerensylvia.no

Laszlo Zsolnai

Laszlo Zsolnai har gitt betydningsfulle faglige bidrag innenfor næringslivsetikk og buddhistisk økonomi. Dagens dominerende økonomiske modell, styrt av ego-sentrert kortsiktig fornuft, har alvorlige negative konsekvenser for individ, natur, og samfunn. Ved å forene buddhisme med vestlig filosofi og vitenskap begrunner han at miljø- og samfunnsansvar er nødvendige forutsetninger for økonomisk teori og praksis. Ifølge Zsolnai bør det kreves at økonomer er i stand til å vurdere alle relevante verdi-dimensjoner knyttet til ulike handlingsalternativer.

av Professor Ove Jakobsen, Senter for økologisk økonomi og etikk, Handelshøgskolen i Bodø

Økonomiens etikk

I følge Laszlo Zsolnai må det moralske grunnlaget for kapitalismen revideres. Moderne kapitalisme er i stor grad frakoblet de sosiale og kulturelle normene i samfunnet. Dette har ført til en dyp økonomisk, økologisk og sosial krise. Konkurranseskraft og vekst, forankret i egeninteresse og materialisme, er kjerneverdier i den dominerende ideologien som ligger til grunn for næringsliv og økonomisk politikk. Både på bedriftsøkonomisk og nasjonaløkonomisk nivå blir tiltak som fører til produktivtetsforbedringer, økt konkurranseskraft og dermed økt omsetning prioritert. Resultatet av en slik politikk er negative effekter for mange grupper av interessenter nasjonalt og globalt.

Som alternativ presenterer Zsolnai en ikke-instrumentell tilnærming til næringslivsetikk. Han hevder at etikk forankret i dyp-økologi er nødvendig for å håndtere mange av de utfordringene økonomien står overfor. Det er med andre ord nødvendig å finne frem til et nytt verdifundament som er bevisst og respekterer de økologiske og etiske rammene for næringsvirksomhet. Zsolnai viser også til buddhismens vektlegging av nøysomhet og ikke-vold.

Det moralske økonomiske menneske

Zsolnai hevder at økonomisk atferd er flerdimensjonal og kontekstavhengig. Innenfor neo-klassisk økonomi blir det økonomiske menneske beskrevet som egosentrisk, instrumentell og nyttemaksimerende. Han lanserer en alternativ definisjon der økonomiske aktører fremstilles som etisk ansvarlige beslutningstakere. Zsolnai refererer til Etzionis kommunitaristiske *I & We* paradigme for å understreke at den økonomiske aktør er en sosialt integrert person.

Zsolnais integrerte modell forklarer økonomisk atferd ved å vise til at økonomiske beslutninger er et resultat av to faktorer; nytteberegninger og moralske hensyn. Utfallet av beslutninger er dermed et resultat av beslutningstakerens moralske karakter og den relative kostnaden av etisk atferd. I praksis vil det på den ene siden si at i situasjoner der kostnadene ved å opptre etisk er store, for eksempel ved at det er store mengder penger

involvert, fristes aktørene til å sette etikken til side. På den annen side blir den moralske karakteren til aktørene svekket i et økonomisk system som fremmer egosentrisme og grådighet. Dermed skal det mindre til før aktørene fristes til uetisk handling. Konsekvensen er at dagens økonomiske system fører til mer uetisk handling enn et system som bygger på fellesskapsverdier og nøysomhet.

Spirituell ledelse

Spirituell refererer i denne sammenhengen til det å søke etter mening som overskrider økonomiens tradisjonelle profitt og materialistiske vekstmål. Spiritualitet fokuserer på eksistensielle, åndelige, dype menneskelige verdier, ofte knyttet sammen med en universell kilde til innsikt, makt eller guddommeligheit. Ifølge Zsolnai har ledelse unektelig en eksistensiell-åndelig dimensjon. Spirituell ledelse viser dermed til lederskap som tar hensyn til eksistensielle utfordringer, åndelighet, og utvikling. Ledelse med spirituell forankring er den beste garanti mot at

Biografi

Laszlo Zsolnai ble født 5. mai 1958 i Ungarn. Han har mastergrad i økonomi og finans og bachelor i sosiologi fra Budapest University of Economic Sciences. I 1994 forsvarte han doktoravhandlingen, *The Challenge of Alternative Economics*. I 1993 etablerte Zsolnai *Business Ethics Center* ved Corvinus University of Budapest sammen med professor Jozsef Kindler.

I dag er Laszlo Zsolnai professor ved Corvinus University, Budapest. Han er leder for Business Ethics i det europeiske samarbeidsprosjektet CEMS, og han er president i EuroSPES Forum. Zsolnai har skrevet og redigert en lang rekke artikler og bøker. Zsolnai er redaktør for bokserien *Frontier of Business Ethics*.

bedriftens målsetninger reduseres til et krav om økende profitt og effektivitet. Spiritualitet i organisatorisk perspektiv overskriver tradisjonelle betraktninger om bedriftens mål og fokuserer på en selvrefererende organisasjonsmodell med fokus på søken etter mening, identitet og integritet.

SPES

SPES er et akronym for *Spirituality in economy and society*. SPES gir en vid definisjon av spiritualitet som åpner forumet for mennesker med forskjellig faglig bakgrunn og religiøse tradisjoner: kristne, buddhister, jøder, muslimer og andre. Gjennom en dynamisk definisjon av spiritualitet bidrar det til et mangfoldig søk etter en transcendent eller dyp mening med livet. En slik holistisk forståelse bidrar til å knytte mennesker til hverandre og bringer dem i kontakt med virkeligheten (Ultimate Reality).

„My strategy is to help business students and practitioners to work with alternatives. Not to cooperate with mainstream guys who are the problem, but to develop an alternative business sector.“

Laszlo Zsolnai

Som president i *The European SPES Forum* gir Zsolnai betydelige bidrag i arbeidet med å utvikle et alternativ til vitenskapelig, politisk eller religiøs fundamentalisme. Alternativet er å søke dypere forståelse gjennom refleksjon over egne erfaringer. Gjennom en slik åndelig humanisme knyttes konkrete handlinger sammen med en dypere forståelse av helheten.

Nøysomhet

Nøysomhet som et viktig bidrag til det gode liv har dype filosofiske og religiøse røtter både i øst og vest. Munker og religiøse mennesker over hele verden praktiserer nøysomhet gjennom ulike former for askese eller frivillig enkelhet. Nøysomhet er blitt fremhevet av filosofer fra oldtiden og frem til moderne tid. Helt fra den greske antikken (epikureerne og stoikerne) har filosofer understreket at enkelhet og varig glede i livet går hånd i hånd. I religiøs etikk er nøysomhet en åndelig kraft, mens den profane etikk angir rasjonelle grunner for at enkelhet bidrar til økt lykke.

I økonomien sto nøysomhet sentralt i klassisk økonomi (Adam Smith). Max Weber har fremhevet protestantisk nøysomhet som en av de viktigste forklaringene på utbredelsen av kapitalismen. Knyttet til sparing og investeringer er nøysomhet et viktig virkemiddel for å øke materiell velferd i et langsiktig perspektiv. Zsolnai påpeker at denne instrumentelle tolkningen av nøysomhet medfører erosjon av den spirituelle betydningen av nøysomhet. Det er paradoksalt at resultatet av den tidlige kapitalismens fokus på nøysomhet har ledet frem til dagens forbrukssamfunn motivert av materiell grådighet, akkurat det motsatte av nøysomhet.

Litteratur:

- » Laszlo Zsolnai (2014): *Beyond Self: Ethical and Social Dimensions of Economics*. Peter Lang Academic Publishers, Oxford
- » Laszlo Zsolnai (ed.) (2013): *Handbook of Business Ethics – Ethics in the New Economy*. Peter Lang International Academic Publishers, Oxford,

For å lykkes med å gjøre grunnleggende endringer i dagens dominerende økonomimodell er det nødvendig å innføre næringslivsetikk basert på nøysomhet, dyp økologi, tillit, gjensidighet, og ansvar for fremtidige generasjoner. Zsolnais holistiske forståelse kommer tydelig til uttrykk i påpekningen av at nytte og materiell velferd ikke er viktig som mål i seg selv, men som virkemidler for å skape det gode liv i det gode samfunn. Ved å utvikle visdom, kunnskap som er reflektert i etiske verdier, er det mulig å finne frem til økonomiens dypere verdigrunnlag.

Praktiske konsekvenser

Dersom økonomien baseres på nøysomhet, får det mange dyptgripende konsekvenser. For det første er dagens forbrukskultur ikke bærekraftig og må erstattes med andre verdier. Gapet mellom rike og fattige har ført til tomhet og kjedsomhet i rike land og sosial oppløsning over hele verden. For det andre må konkurranseøkonomiens vekstfremmende ideologi, som blant annet har ført til globale klimaendringer, ørkenspredning og redusert biologisk mangfold, erstattes med en økonomi basert på betydelig reduksjon av forbruket av naturressurser. For det tredje er det påkrevet å utvikle en økonomi som stimulerer til en mer nøysom livsstil. I følge Zsolnai er dette mulig dersom vi legger en spirituell tilnærming til grunn for ledelse og økonomi. På den ene siden bidrar spiritualitet til å styrke den moralske karakter slik at evnen til å ivareta økologiske, sosiale og etiske hensyn blir styrket. På den andre siden vil redusert vekt på materiell forbruk føre til at kostnadene ved å ta etiske beslutninger blir redusert.

Avsluttende kommentarer

Det grunnleggende verdivalg innenfor buddhismen er veien mot lykke, fred og langsiktighet. Det er ikke materiell rikdom, men kvaliteten på sosiale relasjoner som bestemmer lykke. Menneskelige relasjoner og samhold gir mennesker glede og mening, ikke 'ting' eller penger. Langsiktighet og økologisk bærekraft, krever at dagens produksjons- og forbruksnivå må reduseres kraftig samtidig som ressurser må omfordes slik at alle får dekket sine grunnleggende behov.

Bergens Økologiske landsby, Bruvik og gjenbruk

av Randi Benedikte Brodersen, leder av BØL. Oversatt fra dansk av Jannike Østervold

Hva er BØL?

Bergen Økologiske Landsby (BØL) er organisert som et samvirkelag og har utviklet et økologisk landsbyprosjekt. BØLs formål er å bygge den første økologiske landsby i Vestnorge. I mai 2015 skrev BØL kontrakt med Osterøy kommune om kjøp av en stor tomt i Bruvik på Osterøy til 39 boenheter og et felleshus. Det er ca. 4 mil til Bergen. Reisetiden er ca. 45 minutter, og det er gratis å kjøre over broen til Osterøy.

Hvem er vi som er medlemmer av BØL?

Vi er helt alminnelige mennesker som velger å bruke en del av vår fritid på å dyrke jorden, samarbeide, lære empatisk kommunikasjon og praktisere konsensus. Vi arrangerer også fellesmøter og prosjektmøter og holder foredrag og kurser mm. Kort sagt alt som skal til for å utfolde livet i et sprudlende og kreativt fellesskap sammen med andre mennesker.

I Bruvik på Osterøy skal økolandsbyen bygges.

Økolandsbyskisse av Lise Kismul (2013)

Hvem kan bli medlem, og hva får du som medlem?

Du kan bli medlem. Medlemskap koster 1200 kr i årskontingent pluss en andel på 200 kr. Som medlem støtter du BØLs formål og bidrar til å realisere BØLs landsbyprosjekt. Som medlem får du del i et sosialt fellesskap, økologisk kompetanse, innsikt i kommunikasjon og konsensus og mye mer. Å bygge og bo i et hus i en økologisk landsby koster omtrent det samme som det koster et annet sted. Boligprisen avhenger av hvor liten bolig du velger å bygge og bo i, hvilke (gjenbruks)materialer du velger å bruke og hvor stor arbeidsinnsats du bidrar med osv.

Medlemmer, økologi og økonomi

BØL har 11 medlemmer og har bruk for 8–10 nye medlemmer i løpet av september og oktober for å finansiere projektet og få lån. BØL vil derfor gjerne i kontakt med barnefamilier, unge, par og alle andre som ønsker å være en del av et økologisk fellesskap. Et fellesskap med holdninger, verdier og praksis som bygger på økologi, holistisk økonomi, samarbeid, omsorg, deling og gjenbruk.

Gjenbruk

I enhver økolandsby er gjenbruk en helt naturlig og nødvendig del av hverdagen. Der er ingen grenser for hva som lar seg gjenbruke. Mange er vant til å gjenbruke og resirkulere emballasje av glass, papir, papp og plast. Mange av oss velger å kjøpe tøy og ting i Fretex og på loppemarkeder. Men hva med byg-

Naturbilde fra Osterøy. Foto: Kolbrun Oddsdóttir

gematerialer, energi og vann? Hva med de enorme mengder plastemballasje som er en alvorlig forurensingskilde og som gjør stor skade i naturen? Økt gjenbruk av byggematerialer vil minske et stort miljøproblem. Også nei takk til butikk-plastposer og konsekvent bruk av stoffhandlenett og bruk av medbrakt gjenbruksemballasje bidrar til å minske en miljøtrussel. Sol- og vindenergi gir varme og strøm i våre hus. Regnvann kan samles og brukes til tøy- og sykkelvask, dusj og wc-skyllvann. Det vi kaller kjøkken- og matavfall er egentlig planteenergi og kan lett

„Desto mer vi deler og desto mer vi gjenbraker, desto mer sparer vi av natur og miljø, men også av penger.“

komposteres og omdannes til verdifuld og næringsrik jord.

Vi kan også dele fasiliteter og rom som gjesteværelse, sauna, badeværelse, lager og lokale til fest og møter i et felleshus. Desto mer vi deler, og desto mer vi gjenbraker, desto mer sparer vi av naturens ressurser og også penger. Et hus kan konstrueres slik at det på en enkel måte kan forvandles fra familiebolig til eldre- eller ungdomsbolig. Biler og andre hjelpemidler som en stor del av tiden ikke er i bruk, kan deles og brukes av flere. Alt dette kan knyttes sammen ved å lage en lokal komplementær valuta for økolandsbyen og også gjerne dens lokalsamfunn. Det betyr at lokalt skapte verdier forblir lokale og styrker lokalsam-

Styret i BØL 2014-2015. Fra høyre Randi B. Brodersen, Kjetil Lygre og Kristian Flo. Foto: Kristian Flo

funnet slik at flest mulig ønsker å bli boende.

Gjenbruk er kort sagt å tenke nye og kreative tanker som utfolder seg i praktisk handling til gagn og glede for oss alle som ser resultatene i dag og i morgen. Gjenbruk er også å tenke fremtid og kommende generasjoner. Gjenbruk er å ta vare på kloden og hverandre og dem som kommer etter oss!

Les mer om BØL på hjemmesiden:

www.bergenokologiskelandsby.no

Ta kontakt. Bli medlem. Støtt BØLs arbeid ved å gi en penge-gave.

Nyttig og inspirerende litteratur for dette arbeidet:

- » Bang, Jan 2005. *Ecovillages: A Practical Guide to Sustainable Communities*. New Society Publishers, Gabriola Island, Canada.
- » Butters, Chris & Finn Østmo 2000. *Bygg for en ny tid. Mot en miljøvennlig arkitektur – 127 norske eksempler*. NABU, Oslo.
- » Christian, Diana Leafe 2003. *Creating a Life Together: Practical Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities*. New Society Publishers, Gabriola Island, Canada.
- » Elm, Allan, Troels Dilling-Hansen & Jesper Andersen 2003. *Økosamfund i Danmark. Hvordan drømme bliver til virkelighed*. Landsforeningen for Økosamfund, Galten.
- » Jackson, Hildur & Karen Svensson 2001. *Ecovillage Living. Restoring the Earth and Her People*. Green Books, London.
- » Leisner, Marianne 1996. *Villrosene. Økologi i hagen*. Landbruksforlaget, Oslo.
- » Mark, Marianne 2014. *Kompost i Byen*. Forlaget Vingefang, København.
- » Miller, Frederica & Alice Reite 1993. *Levende hus – om miljø- og ressursvennlig bygging*. TI-forlaget, Oslo.
- » Whitefield, Patrick 1996. *Permakultur i en nød-deskal*. Oversatt til dansk fra engelsk av Christian Coff. Permakulturforeningen Danmark.

Velskrevet økonomibok for unge lesere

av Jannike Østervold

Gunhild J. Ecklund har skrevet boken *Hva er økonomi? Fakta og funderinger*, en bok om økonomi for barn fra 12 år og oppover og for foreldre, lærere og andre voksne som ønsker å snakke med barn om økonomi.

Forfatteren har klart det kunststykket å formidle store mengder viktig og relevant informasjon uten at det virker kjedelig eller blir altfor komplisert. Språket er enkelt og klart, og vanskelige begreper blir forklart i teksten. Björg Bjarkadóttirs illustrasjoner løfter frem viktige poenger i teksten, ofte med en humoristisk vri, og de små tegneseriene som relaterer hovedpunktene i teksten til situasjoner som barna kan kjenne igjen gjør det lettere å forstå og huske hva man har lest. Boken har to deler – en om personlig økonomi og en om forholdet til samfunnet. Alle kapitlene har en 'snakk om det' boks, så det kan bli samtaler mellom foreldre og barn.

I første del av boken handler det om hvordan du kan skaffe deg penger og hvordan håndtere dem. Blant annet står det om hva loven sier om barns rett til å bestemme over egne penger og hva man kan jobbe med når man er under og over 13 år. Et eget kapittel handler om lån og renter, og rentebegrepet forklares med eksempler. Barna oppfordres til å spørre foreldrene om familieøkonomien. Gunhild mener at mange misforståelser kan oppklares hvis barna har bedre innsikt i familiens økonomi, men at det i dag nærmest er tabu å snakke om dette.

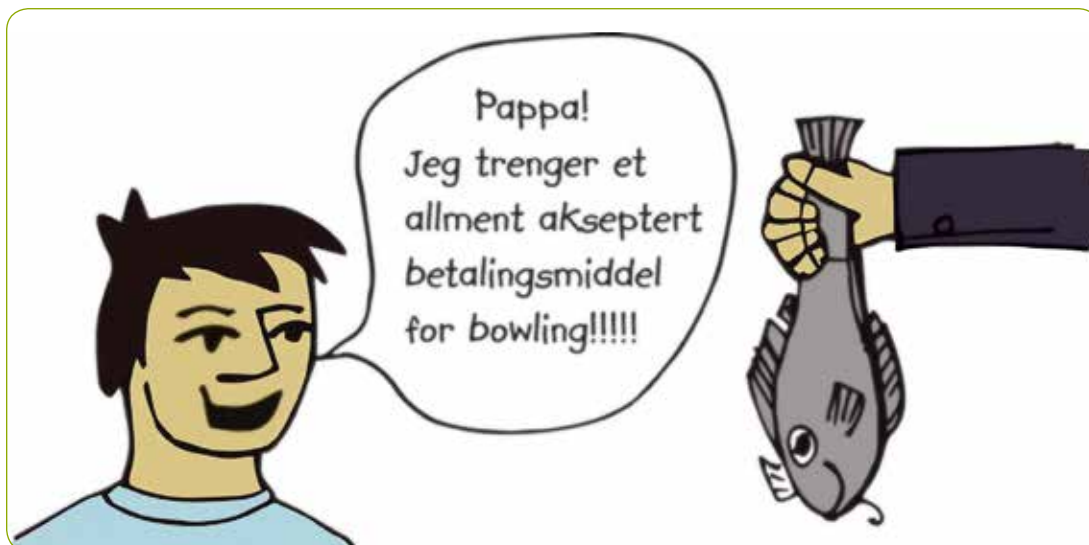
Litt pengehistorie er det også blitt plass til. Boken bærer preg av at forfatteren har bakgrunn som historiker og at hun er opptatt av grønn økonomi.

Hun har blant annet tatt med et kapittel om banksystemet, der Cultura Bank er nevnt som eksempel på en bank som tar sosialt ansvar. Hun kommer også inn på utviklingen av økonomiske systemer fra bytteøkonomi til pengeøkonomi, og at noe av det gamle er på vei tilbake. „Det finnes grupper på nettet hvor vi kan bytte, det er mange som dyrker på takhager, det er mange som ser mulighet til å kombinere ulike økonomiske systemer. Jeg tenker at noen ungdommer og barn vil synes at det er spennende å se at det er linje fra før man hadde penger til fremtiden“, sier Gunhild.

„Barna fortjener å få kunnskap om økonomi. Det gir makt og mulighet til å ta styring i sitt eget liv, og de får større mulighet til å engasjere seg i hvordan samfunnet skal utvikle seg.“

Gunhild bestemte seg for å skrive denne boken da hun oppdaget at barn i dag knapt lærer noe om økonomi i grunnskolen, og at det nesten ikke finnes noen bøker om økonomi

som er skrevet for barn. Hun forteller at det har vært en vanskelig bok å skrive på grunn av at økonomiområdet inneholder så mange begreper som barna ikke kan. Som for eksempel når du skal forklare hva penger er og finner at det defineres som „et allment akseptert betalingsmiddel“ „Bare der er det jo tre

„Folk blir litt overrasket over at jeg ikke bare snakker om personlig økonomi.“

het til å ta styring i sitt eget liv, og de får større mulighet til å engasjere seg i hvordan samfunnet skal utvikle seg.“

Det er også laget et eget formidlingsopplegg knyttet til boken. På nettstedet www.hvaerokonomi.no ligger det ekstrastoff, og du kan stille spørsmål og få svar om økonomi. I formidlingsopplegget inngår også en produksjon for Den kulturelle skolesekken (DKS) basert på boken. Gunhild forteller at hun gleder seg til å reise rundt i Akershus med denne i det kommende skoleåret. Hun tilbyr også foredrag for foreldre, lærere, biblioteker osv.

Boken er skrevet med støtte fra Det faglitterære fond og Fritt Ord. Formidlingsopplegget er laget med støtte fra Litteraturbruket/Norsk Forfattersentrum og Finansmarkedsfondet.

Les mer på www.hvaerokonomi.no

Biografi

Gunhild J. Ecklund er utdannet historiker og dr.oecon. og har bakgrunn som forsker i økonomisk historie. Siden 2013 har hun jobbet som selvstendig forfatter, formidler og fagrådgiver.

ord som barna ikke kan“, sier Gunhild. Ved gjennomlesing av boken er inntrykket at hun har gjort en god jobb med å forenkle og forklare. Da hun skulle skrive boken, fikk hun råd om at hun måtte velge ut noen temaer og konsentrere seg om dem. Det rådet har hun ikke fulgt. „Jeg har valgt å ta med alt jeg syntes var viktig“, sier hun og fortsetter:

„Folk blir litt overrasket over at jeg ikke bare snakker om personlig økonomi. Men jeg tenker også at det er viktig at de skjønner at det de gjør med pengene henger sammen med samfunnet rundt dem. Jeg tenker også at barn er forskjellige, og det er mange veier inn for å gjøre dem nysgjerrige.“ Hun opplever at mange ungdommer er mest opptatt av tanken på å tjene egne penger, mens andre er mer samfunnsengasjerte, de er opptatt av miljø, av fattigdom, de er interesserte i å vite hvorfor vi betaler skatt. Det å ha med samfunnsaspektet gjør at boken treffer en større gruppe barn og ungdom.

„Jeg synes det er rart at de ikke lærer økonomi på skolen“, sier hun. „Det behøver ikke å være så vanskelig. Det kan være gøy, det gir en mestringfølelse. Jeg ser jo samfunnet med helt andre øyne enn hvis jeg ikke hadde kunnet noe økonomi. Barna fortjener å få kunnskap om økonomi. Det gir makt og mulig-

Hva er økonomi? Fakta og funderinger
Tekst: Gunhild J. Ecklund,
illustrasjoner: Björk Bjarkadóttir
Orkana forlag 2015, ISBN 9788281042599.

Magisk opprydning med KonMari metoden

av *Jannike Østervold*

Den japanske organiserings- og opprydningskonsulenten Marie Kondo er blitt verdenskjent og har solgt millioner av eksemplarer av boken *The Life-Changing Magic of Tidying Up*. Så vidt jeg vet er den ennå ikke oversatt til norsk. Boken er lettlest og inspirerende, og det sies at rotekoppe som blir veiledet av henne ikke får tilbakefall. Siden dette nummeret av Pengevirke handler mye om klær, tar vi med Marie Kondos tips om hvordan man kan få ryddet opp i klesskapet. Selv om en viktig del av prosessen er å kvitte seg med de klærne som ikke lenger fyller noen fornuftig funksjon handler det like mye om å beholde og skape rom for de tingene du setter pris på. Hun anbefaler derfor at du samler sammen alle klærne i huset i en stor haug, tar ett og ett plagg opp og holder det foran deg og kjenn etter om det gir deg 'a spark of joy' – om det gjør deg

Marie Kondo

The Life-Changing Magic of Tidying Up: The Japanese Art of Decluttering and Organizing

glad. De tingene som gir deg glede skal du beholde. Når det gjelder oppbevaring av klær, anbefaler hun å brette T-skjorter, gensere, undertøy, sokker etc. og oppbevare dem stående i skuffer, for oversiktens skyld, og det finnes mange instruksjonsvideoer på nettet med bretteteknikker.

Ungdomsroman med miljøperspektiv

av *Jannike Østervold*

Den grønne planeten er truet av naturkatastrofer, og befolkningen ser seg om etter en planet å flytte til. Speideren NXN, som er meget rasjonell og intelligent, blir sendt til Jorden for å finne ut om den egner seg. Her har han instruksjoner om å bli kjent med et barn og en full person, for 'av barn og fulle folk får man høre sannheten'. Han blir kjent med Anna, som er blind, og lover henne å få synet tilbake hvis hun hjelper ham med å samle inn informasjon. NXN blir også kjent med alkoholisererte Børre, som er hans andre informasjonskilde. Anna avslører dobbeltmoraliske holdninger til klimaspørsmål, og NXN er ikke imponert over hvordan menneskene skjøtter planeten, selv om han mener at hjernene deres har et potensial hvis de blir trimmet. Hva som blir utfallet skal ikke røpes her.

Øivind Løtveit

Av barn og fulle folk hører man sannheten
Bokforlaget Publica 2015
ISBN: 9788282514248

Dette er Øivind Løtveits debut som romanforfatter. Forfatterens bakgrunn fra Framtiden i våre hender kan spores gjennom det meste av boken. Tydeliggjøringen av miljøbudskapet kan i blant gå ut over flyten i teksten og troverdigheten til karakterene, selv om hensikten er god. Litt mer luftig layout og litt større font kunne gjort boken mer lettlest. Tankevekkende tema og spennende avslutning.

Friskt forsvar for norsk landbruk

av Arne Øgaard

I en verden hvor befolkningstallet fortsatt øker og mange fortsatt sulter er det viktig både å arbeide for en best mulig fordeling og å sørge for at matjord og beiteressurser blir best mulig ivaretatt. I det norske jordbruket ser vi en økende grad av sentralisering og industrialisering. Et sentralt element i denne prosessen er import av store mengder soya fra Brasil. Dagens soyaproduksjon fortrenger ikke regnskog, og dette foret inneholder ikke palmeolje, men det vil ikke si at det er problemfritt. Siri Helle bodde et halvt år i Brasil og har sett hvordan de store mengdene sprøytemidler ødelegger den lokale matproduksjonen. Hun har også vært i Østerrike og sett hvordan det er mulig å bygge opp et levedyktig småskalajordbruk under forhold som ligner de norske. Disse selvpøplevde beskrivelsene er blant det beste i boka. Men hun har også gjort en litteraturreise i våre egen jordbrukspolitiske historie som er interessant og opplysende spesielt sett i forhold til økonomien

„Et hovedargument for å styrke selvforsyningsgraden i det norske jordbruket er at vi i dag er avhengige av ressurser vi ikke har kontroll over.“

i landbruket.

Et hovedargument for å styrke selvforsyningsgraden i det norske jordbruket er at vi i dag er avhengige av ressurser vi ikke har kontroll over. Det behøver ikke nødvendigvis bryte ut krig, men endringer i brasiliansk politikk eller den globale handelsbalansen kan sette en stopper for vår soyatilgang. I en slik situasjon er det ikke sikkert at mat fra Afrika kan ble en fremtidig redning.

Mens jeg leste boka, brakte nyhetene meldinger om konkursras i dansk landbruk. Siri Helle beskriver den danske utviklingen som noe av det verste som kan skje jordbruket. For at vi ikke skal gå den samme veien trengs det en økt bevissthet og innsats fra både forbrukere og politikere. Det vil si alle som spiser mat. Som en inspirasjon til en bedre og mer bærekraftig utvikling er det mye å hente i denne boka. Men noen steder går hun litt vel raskt fram. Spesielt når det gjelder ernærings- og klimagasskjemi burde det vært et høyere presisjonsnivå. Omtalen av økologisk jordbruk bærer også preg av overfladisk hastverk. Det er riktig som hun skriver at Debioreglene ikke er noen egnet oppskrift for hvordan en skal drive jordbruk i Norge. Men det burde vært presisert at disse reglene har aldri vært ment som

en oppskrift, de er tvunget fram som et resultat av en krevende diskusjon om hvilke varer som kan selges som økologiske. Hva som vil være den beste måten å dyrke jorda på ulike steder i vårt land vil kreve en dynamisk og ikke regelstyrt tenkning. Dette er grunnprinsippet i det biologisk-dynamiske jordbruket. Siri Helle går ikke dypere inn på tenkningen som ligger bak de ulike retningene som kalles økologiske. Hennes styrke ligger mer på det økonomiske og politiske planet, men hun har et varmt hjerte for et mangfoldig norsk jordbruk.

Siri Helle
Skal landet gro att?
 Korleis berge norsk jordbruk
 Dreyer 2015
 ISBN: 9788282651318

Fra luksusrus til ansvarsglede!

av Arne Øgaard

Bak Stortingsbygningen i Oslo har luksusbutikkene begynt å spre seg. Her kan du få kjøpt vesker til opptil flere titusener av kroner. Dette er populært både blant nordmenn og kinesiske turister, som stiller seg i kø for å kjøpe slike produkter. En norsk forbrukerøkonom uttalte at mange har så utrolig mye penger at de må jo bruke dem på et eller annet. En

amerikansk undersøkelse viste til forskernes overraskelse at kvinner bruker vesker i kampen å sikre seg og å beholde den mannen de ønsker. Å signalisere med en dyr veske kan skremme andre kvinner vekk. Jeg kan ikke gå god for at dette også gjelder i Norge, men uansett motiv er det klart at dyre vesker selger. Louis Vuitton hadde en omsetning i Norge i 2012 på 65,7 millioner og et overskudd etter skatt på 8,2 millioner. Det var en kraftig økning i forhold til 2011.

NRK hadde i sommer en serie om den økonomiske situasjonen i Europa hvor de ønsket å intervju ansatte og eiere i disse butikkene, men de fleste nektet å uttale seg. Det er derfor ikke lett å finne noen rimelig grunn til at disse veskene skal ha en så høy pris. Det er ikke lett å vite hvilke andre som tjener eller ikke tjener penger på design og produksjon av veskene. Men det som er åpenbart er at mange gjerne vil kjøpe noe som ikke alle andre har råd til. I et samfunn hvor den økonomiske overklassen ikke kan fremheve seg med sin kunnskap og innsikt, kan de i det minste fremheve seg med sine kostbare ting. I avisene kan vi også lese om skolejenter som har blitt mobbet og utestengt fordi de ikke hadde de riktige veskene. Dette er en trend som har pågått lenge med merkeklær, solbriller og alpinutstyr. 'Har du ikke det dyreste, tilhører du ikke vår klasse'.

„Men politikernes makt synes svak i forhold til de multinasjonale selskaperenes profittbunger.“

Det kan være mange motiver til at folk kjøper det aller dyreste, det kan være både design og kvalitet som gir dem en glede. For gutter gjelder det ikke vesker, men klær, biler, musikkanlegg, datamaskiner, sportsutstyr. Men når noen gjerne betaler litt ekstra for det dyreste, kan de lett utnyttes av dem jeg vil kalle luksusspekulanter. De som vet at det gir en kortvarig rus å kjøpe noen de fleste andre ikke har råd til.

Som andre former for rus er ikke dette utviklende hverken for individer eller samfunn. I dette nummeret av Pengevirke har vi beskrevet en del virksomheter som bestreber seg på å fremstille klær hvor produksjonsprosessen i minst mulig grad belaster miljøet, hvor de som produserer får bedre arbeidsforhold og lønn, hvor klærne oppleves som sunne og gode å ha på og samtidig beriker vår hverdag med farger og design. Prisen på disse klærne må bli høyere enn det som nærmest kastes etter oss i billigkjedene. Men å kjøpe disse klærne er å være med på å ta ansvar for både miljøet og våre medmennesker. I den grad vi er bevisst dette kan det gi en mer varig glede enn den kortvarige luksusrusen.

Nordmenn vil gjerne at politikere skal ordne opp og sikre forsvarlige arbeidsforhold og bærekraftig produksjon. Men politikernes makt synes svak i forhold til de multinasjonale selskaperenes profittbunger. Det er derfor viktig at vi som individer kan gå sammen og stimulere hverandre til praktisk handling. Sammen kan vi skaffe oss mest mulig informasjon om produksjonsforhold og prioriteringer. Kunnskap og innsikt er nødvendig for å kunne ha gleden av å handle ansvarlig. Som vi ser av artiklene foran i bladet, hender det at kompromisser må til for i det hele tatt å få gjort noe. Målet kan ikke være at alt skal være ideelt med en gang, men at vi skal være på vei i en annen retning enn den internasjonale klesindustri har beveget seg de siste tiårene.

Cultura Bank i lomma!

Vi har fått ny mobilbank med mange nye funksjoner

Mobilbanken er tilgjengelig for **iPhone** og **Android** telefoner og kan aktiveres i Nettbanken (i menyen innstillinger.)

Dra-og-slipp funksjon:

- * Klikk og dra en konto til en annen for å overføre
 - * Klikk og dra en eFaktura til en konto for å betale
- Sjekk saldo og betal regninger når som helst!**

Dette kan du gjøre i mobilbanken:

- Sjekk saldo og bevegelser på dine kontoer og lån
- Overfør mellom kontoer
- Betalinger med KID eller melding
- Se fakturagrunnlag og godkjenn eFaktura
- Se siste bevegelser og forfall
- Sperr kort

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 3/2015

Utgis av
Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon
Arne Øgaard (redaktør)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold
jannikeo@cultura.no

Cultura Bank har et redaksjonelt samarbeid med Merkur Andelskasse i Danmark, som er medlem av Global Alliance for Banking on Values og drives etter prinsippene for social banking.

Layout
Martin Helbo, ActVisual
www.actvisual.dk

Øversettelse
Arne Øgaard

Opplag
4 200

Bladet utgis 4 ganger i året.
Neste gang desember 2015.

Frist
Bidrag til neste utgave kan sendes til Pengevirke senest 19. oktober 2015.

Tema neste nummer
Samarbeid og deling – eieformer og finansiering

Trykk
Scanprint A/S

Forside

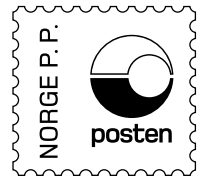
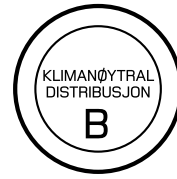
Amadou Moumouni Idé og Maria Sundby på vintagemarked medbyguiden Yelp Oslo. På yelp-appen støtter de lokale bedrifter, og tar del i det sosiale Yelp-miljøet. Fotograf: Victor Christoffer Sandmark

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg, er forfatterne selv ansvarlige for. De er dermed ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir, fremstilt av 50% resirkulerte fibre og 50% cellulosefibre. Papiret er Svane- og FSC merket.

RETURADRESSE
Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

BLI MEDEIER I CULTURA BANK, BANKEN SOM DELER DINE VERDIER

Banken har det siste året hatt en meget sterk vekst i innskudd fra kunder, som er vår finansieringskilde ved siden av egenkapital. Vi ønsker å låne ut mer, men dette krever også mer egenkapital. Det må være balanse mellom innskudd og egenkapital for at banken skal kunne gi flere lån.

Dersom noe av innskuddene på sparekonto blir omdisponert til kjøp av egenkapitalbevis ville vi kunne låne ut 7 ganger dette beløpet. I Cultura Bank vet du hva pengene dine lånes ut til; prosjekter som bidrar positivt til miljø og samfunn. Bli derfor med på å hjelpe Cultura Bank til å kunne øke utlånene ved å investere for eksempel 5-10% av innestående på sparekonto i egenkapitalbevis.

Egenkapitalbevisene gir rett til utbytte fra 2016.

Egenkapitalbeviserne velger $\frac{1}{4}$ av medlemmene i Forstanderskapet, som igjen velger bankens styre.

Kontakt lh@cultura.no for å få tilsendt prospekt og tegningsinnbydelse.

